

SHASHMAQOM TIZIMINI SAVT TURKUMINING RITMIK QOLIPLARI HAQIDA

Abdurashidov Abduvali Abdulmajidovich,

*O'zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligi huzuridagi Madaniyatshunoslik
va nomoddiy madaniy meros ilmiy-tadqiqot
instituti bo'lim mudiri, san'atshunoslik fanlari nomzodi, dotsent*

Annotatsiya

Maqola Shashmaqom turkumining ritmik tizimi muammolarini o'rganishga bag'ishlangan. Shu munosabat bilan asarda nazm (aruz) va musiqa (usul) ritmi o'rtasidagi munosabatda hosil bo'lgan ritmik qoliplar ko'rib chiqiladi. Shashmaqom san'atining tojik va o'zbek ustalari tomonidan maqom amaliyotida qo'llaniladigan ritmik qoliplar variantlari o'rnatilgan. Unda Tojikiston Maqom akademiyasi aspirantlari bugungi kungacha saqlanib qolmagan Savt turkumining alohida turlarini tiklashda ushbu mashhur ritmik qoliplar (modellar)-dan qanday foydalanganliklari tushuntirilgan.

Kalit so'zlar: aruz, usul, ritmik qolipi, turkum, Savt, Shashmaqom, Tojikiston Maqom akademiyasi.

Аннотация

Статья посвящена изучению проблем ритмической системы цикла Шашмаком. В этой связи в работе рассматриваются ритмические модели, формирующиеся в соотношении ритмики стиха (аруз) и музыки (усул). Устанавливаются варианты ритмических моделей, применяемые в макомной практике таджикскими и узбекскими мастерами искусства Шашмаком. Разъясняется, как аспиранты Академии макома Таджикистана использовали эти известные ритмические модели при восстановлении недошедших до нашего времени отдельных из видов цикла Савт.

Ключевые слова: аруз, усул, ритмическая модель, цикл, Савт, Шашмаком, Академия макома Таджикистана.

Abstract

The article is devoted to the study of the problems of the rhythmic system of the Shashmaqom cycle. In this regard, the work examines the rhythmic models formed in the relationship between the rhythm of the verse (aruz) and music (usul). Variants of rhythmic models used in maqom practice by Tajik and Uzbek masters of the art of Shashmaqom are established. It is explained how graduate students of the Academy of Maqom of Tajikistan used these well-known rhythmic models when restoring individual types of the Savt cycle that have not reached our time.

Key words: aruz, usul, rhythmic model, cycle, Savt, Shashmaqom, Academy of Maqom Tajikistan

Maqolada Shashmaqom og'zaki ijodi mumtoz musiqa muammolarini o'rganishning amaliy tomoniga bag'ishlangan. Zamonaviy maqom amaliyotida e'tibor va echim talab qiladigan muammolar ko'p. Biroq dolzarb masalalardan biri Shashmaqom tizimi rivojlanishining kech davriga (19-asrning 2-yarmi — 20-asr boshlari) tegishli bo'lgan Savt turkumining turiga qaratilgan. Aynan shu davrda, bizningcha, Savt turkumining shakl va tuzilish jihatdan yangi turlari shakllana boshlagan. Taxminlarga ko'ra, tarixning qaysidir bosqichida bu jarayon qandaydir ob'ektiv sabablarga ko'ra to'xtatilgan va shuning uchun Savt turkumining turi keyingi rivojlanishni olmadi va tugallanmagan bo'lib qoldi. Ulardan faqat bir nechitasi bugungi kungacha saqlanib qolgan va ular birgalikda atigi 12 turkumni tashkil qiladi.

Ayni paytda, Savt turkumining turlari haqida ba'zi ma'lumotlarni birlamchi manbalarda kuzatish mumkin. Qo'lyozma manbalarda – *risolai Shashmaqom*, *bayozi Shashmaqom* [2, c.136-137] larda tizimli davrlarga taalluqli bo'lgan ba'zi Savt turkumlarining nomlari berilgan, masalan, *Savti Husayniy*, *Savti Ajam*, *Savti Hijoz*, *Savti Muxayyar* va boshqalar. Lekin negadir ular zamonaviy maqomda uchramaydi. Bu shundan dalolat beradiki, ularning ba'zilari bizning jonli ijro xotiramizda saqlanib qolmagan va shuning uchun ular hozir ishlatilmadi - ular yo'q. Bu juda asosli savollarni tug'diradi: nima qilish kerak? Agar biz ushbu turkumlarning tiklanishi juda muhim deb hisoblasak, darhol savol tug'iladi: buni qanday qilish kerak? Bu muammoni hal qilish, tabiiyki, amaliy echimni talab qiladi. Bunday holda, bu erda asosiy muammo Shashmaqom tizimining Savt turkumining turlarini yig'ish bo'ladi. Bularning barchasi ushbu tadqiqot mavzusini o'rganish darajasi va dolzarbligini ko'rsatadi.

Ushbu maqolada muallif 2008-2010 yillarda ushbu muammo qanday ko'rib chiqilgan va hal qilinganligini tasvirlashga harakat qiladi. Tojikiston Maqom Akademiyasining faol ijodiy davrida va bir paytlar 19-asr yozma manbalarida qayd etilgan Savt turkumining ayrim turlari 21-asrda Tojikiston Maqom akademiyasi aspirantlari sa'y-harakatlari bilan qanday qayta tiklangani [1, c.63-73].

Asosiy maqsad Tojikiston Maqom akademiyasi aspirantlaridan iborat ijodiy guruh Shashmaqom tizimidagi Savt turkumining turlarini tiklash masalalarini qanday hal qilgani, Shashmaqom tizimining Savt turkumlarini tiklashda qanday ritmik modellardan foydalanganini o'rganishdan iborat. Ushbu kontekstda maqolada quyidagi vazifalarni ko'rib chiqishga harakat qilingan:

1) Shashmaqom tizimining Savt turkum turlarini ijro etish amaliyotida qo'llaniladigan ritmik qoliplarni o'rnatish;

2) Ritmik qoliplar bilimi Maqom akademiyasi talabalariga Shashmaqomning vokal-cholg'u qismining Savt turkumining ilgari maqom amaliyotida bo'lmagan turlarini tiklashda qanday yordam berganligini tushuntirish.

Shashmaqom tizimidagi turkum turlarini aniqlash uchun ishda tasniflash uslubidan foydalaniladi. Shashmaqom kompozitsiyasidagi turkum turlarini tahlil qilish va amaliy o'rganish jarayonidagi ahamiyatiga ko'ra asosiy va hosila turkumiga bo'lingan uch xil turkum mantiqiy asoslab berildi. Turkumning asosiy turlariga *Mushkilot* — cholg'u va *Nasr* — vokal-cholg'u qismlari, hosilalariga esa Shashmaqom tizimining vokal-cholg'u qismi bo'lgan *Savt* turkumlari kiradi.

Shashmaqom tizimidagi turkum turlarini o'rganishga bunday yondashuv ishning yangiligini belgilaydi. Ishda turkumning asosiy va hosila turlari, shuningdek, ularning belgilanishi - silsila (so'zma-so'z - "qator", "zanjir", "aylana") tushunchasi ishlab chiqilgan. Turkumning asosiy turlarini muallif tomonidan *silsilai Mushkilot* – cholg'u va *silsilai Nasr* - vokal-cholg'u qismlari va hosilalari, *silsilai Savt* - Shashmaqom tizimining vokal-cholg'u qismlari sifatida belgilab berilgan. Shashmaqom turkumining barcha turlarining bunday ta'rif va belgilanishi zamonaviy musiqashunoslik va maqom amaliyotida birinchi marta qo'llanilmoqda. Bu turkumlarning taqdim etish shakli va belgilanishi birinchi marta “Shashmaqom” kitobining tojikcha 6 jildlik oxirgi nashrida keltirilgan [4] (1- jadval).

1-jadval. Kanonik Shashmaqom tizimidagi turkum turlari

Asosiy turlari		Hosila turlar
1. Cholg'u turkumi	2. Vokal-cholg'u turkumi	Vokal-cholg'u turkumi
<i>Silsilai</i> MUSHKILO T	<i>Silsilai</i> NASR	<i>Silsilai</i> SAVT

Endi biz Shashmaqomning Savt tizimi turkumlarini tiklash uchun dastlab haqiqiy muammoni nazariy va amaliy jihatdan o'rganishga harakat qildik. Keyin Maqom akademiyasi talabalarining quyidagi tadbirlardan iborat ijodiy ishlari rejasi ishlab chiqildi:

1) Kanonik Shashmaqom tizimida mavjud bo'lmagan Savt turkum turlarini belgilash;

2) Shashmaqomning kanonik tizimini shakllantirishda haqli ravishda qatnasha oladigan Savt turkumining barcha turlarini tiklash yo'llarini aniqlash.

Avvalo, ustalarimiz Boboqul Fayzulloev (1899-1964), Shohnazar Sohibov (1903-1973), Fazliddin Shaxobov (1911-1974)-larning "Shashmaqom" kitobida berilgan va zamonaviy ijro amaliyotida qo'llanilayotgan barcha Savt turkumlarini tahlil qildik. Ularning faqat 12 tasi borligi ma'lum bo'ldi. Shu munosabat bilan biz bugungi kunda maqom amaliyotida Savt turkumining qaysi turlari qo'llanilishi va qaysi biri qo'llanilmasligi ko'rsatilgan jadvalni taqdim etamiz (2-jadval).

2-jadval. Shashmaqomning vokal-cholg'u qismining Savt turkumining maqom amaliyotida qo'llaniladigan va yo'q turlari.

№	Shashmaqom	Ishlatilgan Savt turkumlari		Savtning namoyon bo'lmagan turkumlari	
1	ROST	—	<i>Savti Ushshoq, Savti Sabo</i>	<i>Mug'ulchai Rost</i>	—
2	NAVO	Mug'ulchai Navo	<i>Savti Navo, Mustazodi Navo</i>	—	<i>Savti Bayot, Savti Oraz</i>
3	BUZURG	Mug'ulchai Buzurg	<i>Savti Sarvinoz, Rok</i>	—	<i>Savti Uzzol, Savti Nasrullohi</i>
4	DUGOH	Mug'ulchai Dugoh	<i>Savti Chorgoh</i>	—	<i>Savti Husayniy</i>
5	SEGOH	Mug'ulchai Segoh	<i>Savti Kalon</i>	—	<i>Savti Hijoz, Savti Xoro, Savti Ajam</i>
6	IROQ	—	—	<i>Mug'ulchai Iroq</i>	<i>Savti Chorgohi Muhayyar, Savti Muhayyar</i>
		4	8	2	10
		Jami 12 turkum		Jami 12 turkum	

Shunday qilib, Shashmaqom tizimida Savt turkumining atigi 12 ta tizimli turi etishmayotganligi aniqlandi.

Aytishimiz kerakki, tahlil jarayonida biz Savt turkumining turlaridan biri – Rost maqomidagi *Savti Ushshoq*ni kashf qildik, u faqat *Ushshoq* deb belgilangan, lekin aslida u *Muxayyar* maqomini tashkil qiladi. Ya'ni, bu turkum Iroq maqomi bilan bog'liq bo'lgan *Muxayyar* uslubida qurilgan.

Shunday qilib, masalalardan biri hal qilindi. Biroq, muammo kamaymadi. Endi maqomda *Savti Ushshoq* turkumini tiklashni boshlash kerak edi.

Aytish joizki, Savtning tizimli turkumlarini qayta tiklashda Shashmaqomning vokal-cholg'u qismining bosh turkumi "Nasr" bo'limlari asosiy manba bo'lgan. Mug'ulcha deb belgilangan turkum turlari Saraxbor bosh Nasr turkumining birinchi bo'limlari asosida, Savtning qolgan turlari esa Shashmaqom tizimining

asosiy Nasr turkumining Nasr bo'limi asosida qurilishi kerak edi. Shunday qilib, nima va qanday qilib qurish va yaratish haqida vaziyat aniq bo'ldi.

Ushbu maqolada muallif ritmik tizimning faqat jihatini o'rganish bilan chegaralanganligi sababli maqom amaliyotida qo'llaniladigan Savt turkumining ritmik modellarini o'rganish birinchi darajali ahamiyatga ega bo'ladi. Ma'lumki, Savt turkumi besh bo'limdan va shunga mos ravishda Savt (yoki Mug'ulcha), Talqincha, Qashqarcha, Soqinoma va Ufar nomi bilan mashhur bo'lgan va o'ziga xos ritmik qoliplarni ko'rsatuvchi ritmik formulalardan (usul) iborat.

Albatta, bunday qiyin vazifani hal qilish uchun asosiy bilim, tajriba va ishlash qobiliyatlari kerak edi. Bu bosqichda Tojikiston Maqom akademiyasi talabalari allaqachon bularning barchasiga ega edilar. Ular Shashmaqomning ritmik, modal va kompozitsion tizimi asoslarini nazariy va amaliy jihatdan puxta o'rganib, shu bilan birga Maqom akademiyasidagi 4 yillik o'qish davrida Shashmaqom tizimi turkumining barcha turlarini o'zlashtirish va ijro etish orqali ijro mahorati tajribasi va mahoratiga ega bo'ldilar. Shunday qilib, ular o'z oldilariga qo'yilgan eng qiyin vazifalarni hal qilishga tayyor edilar. Keling, Maqom akademiyasi talabalari o'z oldilariga qo'yilgan muammolarni qanday hal qilganliklarini ko'rib chiqamiz.

Ijodiy guruh – Tojikiston Maqom akademiyasi aspirantlari oldidagi asosiy vazifa Savt turkum turlarining ritmik tizimini o'rganishdan iborat edi. Tabiiyki, boshida bu muammoni qanday hal qilish bo'yicha ko'rsatmalar berildi. Va shundan keyingina ular o'zlarining ijodiy ishlarini boshladilar. Avvalo, ular yangi Savt turkumlarini tiklashda qo'llashni xohlaydigan ritmik modellarning turlarini o'ylab ko'rishlari va tasavvur qilishlari kerak edi (1-rasmga qarang). Va shundan keyingina ular aruz o'lchovlarida yaratilgan yangi she'rlarni izlab, saralashga kirishdilar, chunki Shashmaqom tizimining she'riy asosi asosan tojik-fors mumtoz she'riyatiga asoslangan edi. Savt turkumining bo'limlari tahlil natijasida Tojikiston Shashmaqom san'at ustalari B. Fayzulloev, Sh. Sohibov va F.Shaxobovlar tomonidan quyidagi aruz o'lchovlarida bayt qo'llaganliklari ma'lum bo'ldi (3-jadval):

Jadval 3. Savt turkumining bo'limlari va tojik shashmaqom san'ati ustalari tomonidan aruz ta'sirining amaliy o'lchovlari [3].

№	Savt turkumining turlari bo'limlari	Aruzning qo'llaniladigan o'lchovlari
1	Savt	Hazaj
2	Mugʻulcha	Ramal
3	Talqincha (Chapandoz)	Muzoreʻ, Rajaz, Komil, Hazaj
4	Qashqarcha	Ramal
5	Soqinoma	Mutaqorib, Hazaj, Komil
6	Ufar	Hazaj, Ramal

Savt turkumining turi beshta bo‘lim (*shoxa*) va ritm formulalari (*usul*)dan iborat bo‘lib, ularning har biri o‘ziga xos (faqat unga tegishli) ritmik model (*kolib*)-ni ifodalaydi, turkumining yangi turlarini tiklash masalasida akademiya talabalari allaqachon mavjud bo‘lgan va bir paytlar Shashmaqom san’at ustalari tomonidan yaratilgan ritmik modellarga tayandilar. Aniq taqdimot qilish uchun biz Savt turkumining ritmik modellaridan bir nechta misollar keltiramiz (1-rasm).

1-rasm. Shashmaqomning vokal va cholgʻu qismining Savt turkum boʻlimlarining ritmik model (qolip)-lari

1) Savt - Hazaj o'Ichami — *Hazaj musammani solim* (yoki *musabbag'*) misrasi hajmiga nisbatan qurilgan Savt turkumining birinchi qismining ritmik modeli.

Ван
Афвил

Ико'
Аноши

Усул
Бакобум

ма - фо - ъл - лун/ма - фо - ъл - лун/ма - фо - ъл - лун/ма - фо - ъл - лун

лз - тлн лзлн тлн/лз - тлн лзлн тлн/лз - тлн лзлн тлн/лз - тлн лзлн тлн

бум ба-кл-кл ба-кл-кл-ба-кл бакобум ба-кл-кл ба-кл-ба-кл бакобум ба-кл-кл ба-кл-ба-кл бакобум ба-кл-кл ба-кл-ба-кл бакобум

2) Mugʻulcha — Savt turkumining birinchi boʻlimining ritmik modeli boʻlib, Ramal oʻlchami – *Ramali musammani mahzuf* (yoki *maqsur*) hajmiga nisbatan qurilgan.

Вазн
Афосыл

Иқо' (2 3/4)
Атоиши

Усул (2 3/4)
Бақобум

фо - ы - ло - тун/ фо - ы - ло - тун/ фо - ы - ло - тун/ фо - ы - лун

тан - на тан - нан/ тан - на тан - нан/ тан - на тан - нан/ тан - на тан

бум ба-ка-ка ба-ка-ба-ка ба-ка бум ба-ка-ка ба-ка-ба-ка ба-ка бум ба-ка-ка ба-ка-ба-ка ба-ка бум ба-ка-ка ба-ка-ба-ка ба-ка

3) Talqincha - Komil o'Ichami — *Komil musammani solim* (yoki *muzol*) misrasi hajmiga nisbatan qurilgan Savt turkumining ikkinchi qismining ritmik modeli.

Шер: Не жа-фо-ки йи- ла-са-мо-ли-да ме-ни хас-та ар- зи-ни-ё-зэ-тиб,
Си-та-мус-ти-га ки-ла-дур си-там не-ча кат-ла но- зу-за-но-зэ-тиб.

Зарб: $\frac{3}{48}$ на-на-тан на-тан на-на-тан на-тан на-на-тан на-тан на-на-тан на-тан

Вазн: му-та-фо-ъи-лун/ му-та-фо-ъи-лун/ му-та-фо-ъи-лун/ му-та-фо-ъи-лун

Усул: $\frac{3}{48}$ бум бак бум ба-ка бум бак бум ба-ка бум бак бум ба-ка бум бак бум ба-ка

4) Talqincha – Muzore' o'lchami — *Muzore'i musammani axrabi makfufi mahzuf* (yoki *maqsur*) misrasi hajmiga nisbatan qurilgan Savt turkumining ikkinchi qismining ritmik modeli.

Вазн - - V / - V - V / V - - V / - V -
Афзоил маф-ъу - лу/фо - ьи - ло - ту/ ма - фо - ьи - лу/ фо - ьи-лун
Ико' 33/48
Атонин нан тан-на/тан - на тан - на/ та - нан тан - на/тан- на тан
Усул 33/48
Бакобум бум бак бум ба-ка бум бак бум ба-ка бум бак бум ба-ка бум бак бум ба-ка

5) Qashqarcha - Ramal o'lchami — *Ramaliy musammani mahzuf* (yoki *maqsur*) misrasi hajmiga nisbatan qurilgan Savt turkumining uchinchi qismining ritmik modeli.

Вазн - V - - / - V - - / - V - - / - V -
Афзоил фо - ьи - ло - тун/ фо - ьи - ло - тун/ фо - ьи - ло - тун/ фо - ьи-лун
Ико' 4/4
Атонин тан - на тан - нан/ тан - на тан - нан/ тан - на тан - нан/ тан - на тан
Усул 4/4
Бакобум бум-ба-ка-бум бак бум бум-ба-ка-бум бак бум бум-ба-ка-бум бак бум бум-ба-ка-бум бак бум

6) Soqinoma - Mutaqorib o'lchami — *Mutaqoribi musammani mahzuf* (yoki *maqsur*) misrasi hajmiga nisbatan qurilgan Savt turkumining to'rtinchi bo'limining ritmik modeli.

Вазн V - - / V - - / V - - / V -
Афзоил фа-ъу - лун/ фа-ъу- лун/ фа-ъу- лун/ фа-ъал
Ико' 4/4
Атонин на-тан - нан/ на-тан- нан/ на-тан- нан/ на-тан-
Усул 4/4
Бакобум ба-ка ба-ка бум бум бак ба-ка бум бум ба-кабажа бум бум бак ба-ка бум бум

7) Soqinoma – Muzore' o'lchami — *Muzore'i musammani axrabi makfufi mahzuf* (yoki *maqsur*) misrasi hajmiga nisbatan qurilgan Savt turkumining to'rtinchi bo'limining ritmik modelidir.

Вазн - - V / - V - V / V - - V / - V -
Афзоил маф-ъу - лу/ фо - ьи - ло - ту/ ма - фо - ьи - лу/ фо - ьи-лун
Ико' 4/4
Атонин нан тан - на/ тан-на тан- на/ та - нан тан - на/ тан-на тан
Усул 4/4
Бакобум ба-ка ба-ка бум бум бак ба-ка бум бум ба-ка ба-ка бум бум бак ба-ка бум бум

8) Ufar - Ramal o'lchami — *Ramali musammani mahzuf* (yoki *maqsur*) misrasining o'lchamiga nisbatan qurilgan Savt turkumining beshinchi bo'limining ritmik modeli.

Вазн - V - - / - V - - / - V - - / - V -
Афзоил фо - ьи - ло - тун/ фо - ьи - ло - тун/ фо - ьи - ло - тун/ фо - ьи - лун
Ико' тан - на - тан - нан/ тан - на - тан - нан/ тан - на - тан - нан/ тан - на - тан
Атонин
Усул ба - ка - ба ка бум ба - ка - ба ка бум ба - ка - ба ка бум ба - ка - ба ка бум ба - ка - ба ка бум
Бакобум

9) Ufar - Hazaj o'Ichami — *Hazaji musammani axrabi makfufi mahzuf* (yoki *maqsur*) misrasi hajmiga nisbatan qurilgan Savt turkumining beshinchi bo'limining ritmik modeli.

Вазн - - V / V - - V / V - - V / V - -
Афзоил маф - ьу - лу/ ма - фо - ьй - лу/ ма - фо - ьй - лу/ фа - ьу - лун
Ико' на тан - на/ та - нан тан - на/ та - нан тон/ та - нан тан
Атонин
Усул бак бум ба - ка - ко бак бум ба - ка - ко бак бум ба - ка - ко бак бум ба - ка - ко
Бакобум

Binobarin, Maqom akademiyasi talabalari uchun, birinchidan, shakl turkumdagi har bir bo'lim uchun kerakli bayt hajmidagi bayt tanlash, ikkinchidan, bu misralarning mazmuni ham maqomning ohangdor mavzusi mazmuniga mos kelishi muhim edi. Shundan so'ng aspirantlar she'rlarni tahlil qilib, bo'g'inlarga ajratishga kirishdilar.

O'quvchilar barcha she'rlarni aruz ritmik to'r qoidalariga ko'ra bo'g'inlarga ajratdilar va tahlil davomida diqqat bilan o'qib chiqdilar. So'ngra misra ritmida misralardagi bo'g'inlarning jarangdorligi va tartibga solinishi oldindan seziladigan tarzda o'qilib, talaffuz qilingan. Talabalar tanlangan she'rlar sinovdan o'tganiga va foydalanishga yaroqliligiga ishonch hosil qilgach, darhol boshqa vazifaga – Savt turkum bo'limlarining ritmik modellari asosida she'r o'rganishga o'tdilar.

Bu erda she'riyat vazn (*iko'*) va musiqa (*usul*) ritmining uyg'unligini his qilish uchun barcha baytlarni o'rnatilgan bo'g'in bo'linish tartibida o'qib, shartli ravishda maqom ritmik modellari asosida kuylash zarur edi. Har bir tanlangan misra o'zi tanlab olingan ritmik model asosida kuylangan: masalan, Ramal o'Ichagichda tanlangan misra Mug'ulcha yoki Qashqarcha ritmik formulaga asoslangan ritmik modelda aytilgan va kuylangan, Hazaj metrdagi boshqa misra – Savt yoki Ufarning ritmik formulasiga asoslangan ritmik modelda va boshqalar. Bu bosqichda ijrochi o'zi tanlagan misralarning munosibligini nihoyat anglagan yoki aksincha, amaliyot ko'rsatganidek, ba'zan ularning ba'zilar boshqa misralar bilan almashtirilgan.

Shunday qilib, Savt turkumining tiplar tizimining ritmik komponenti o'z echimlarini aniq va amaliy jihatdan topdi.

Oxir-oqibat, Tojikiston Maqom akademiyasi talabalari she'riyat va musiqa ritmi o'rtasidagi munosabatda shakllangan barcha turdagi ritmik qoliplarni amalda

takrorladilar, shuning uchun Shashmaqom kanonik tizimining Savt turkumining modal va kompozitsion asoslarini aniqlash bilan bog'liq natijasida keyingi bosqich va musiqiy ijodning quyidagi vazifalariga tayyorgarlik ko'rish uchun.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Абдурашидов А. А. Шашмаком ва масоили инкишофи он (Shashmaqom va uni rivojlantirish muammolari). – Душанбе: «Бухоро», – 2012. – 120 с.
2. Баёзи Шашмаком (баргузидаи рисола-баёзҳои Шашмаком). – Душанбе, 2007. - 249 с.
3. Шашмақом: в 5 т. [Ноты] / сост. Б.Файзуллаев, Ш.Сахибов, Ф.Шахобов. ред. В.М. Беляев. – М.: ГМИ, — 1950-1967гг.
4. Шашмаком: в 6 томах [Ноты] / авт.–сост. А.А.Абдурашидов. – Душанбе.: Адиб, 2016.

UMAR SAYFIDDIN IJODIDA QADRIYATLAR FALSAFASI

G.Sattorova,
filologiya fanlari nomzodi
+998909471761

Annotatsiya

Qadriyatlar milliy madaniyatning asosiy belgisidir. Shu nuqtai nazardan, jamiyatlarning asosiy ijtimoiy-iqtisodiy tendensiyalari va madaniy qadriyatlarini aniqlash, ularni bir mezonga solish maqsadida Qozog'iston poytaxti Ostonada joylashgan Turk akademiyasi tomonidan har yili Turkiy davlatlarning turkiy dunyoda umumiy qadriyatlari mavzusida 34 ta savoldan iborat so'rovnoma bir vaqtning o'zida 5 ta turkiy davlatda olib boriladi. Turkiy davlatlar tashkilotiga a'zo davlatlar doirasida olib borilgan ushbu tadqiqot orqali turkiy davlatlar o'rtasidagi yaqinlashuv va mamlakat imiji haqidagi fikrlarni tasavvur etishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: adabiyot, qadriyat, milliylik, madaniyat, turkiylar, badiiy asar.

Har bir milliy adabiyotning rivojlanishi undagi milliy qadriyatlarning namoyon bo'lishi bilan bog'liq.

Milliy adabiyotlarning taraqqiyoti ma'lum bir tadqiqot ob'ekti sifatida ko'zdan kechirilganda, kelib chiqish e'tibori bilan bir-biriga yaqin, qardosh xalqlar o'rtasida o'zaro adabiy ta'sir va aloqa muammolarining juda teran tarixiy ildizlarga molik ekanligi ayon bo'ladi. O'zbek xalqining ham barcha qardosh xalqlar bilan adabiy aloqalar tarixi qadim zamonlarga borib taqaladi. Asrlar mobaynida davom etib kelgan urf-odat va an'analari, adabiyoti, falsafasi, me'morchiligi, musiqasi, tili jihatidan turkiy xalqlar bir-biriga juda yaqindir. Ushbu xalqlarning bir-biriga